İBN-İ BETTA (Ubeydullah bin Muhammed)

Hadîs, kelâm ve Hanbelî fıkıh âlimi. Künyesi, Ebû Abdullah olup, ismi, Ubeydullah bin Muhammed bin Muhammed bin Hamdân bin Utbe bin Ferkad'dir. Memleketine nisbetle Ukberî denildi. Sahâbe-i kiramdan (r.anhüm) olan dedesi Utbe bin Ferkad'den dolayı İbn-i Betta denildi ve bu nisbetle meşhûr oldu. 304 (m. 917) yılında doğup, 387 (m. 997) yılında Ukbera'da vefât etti.

Birçok İslâm memleketini gezen ve gittiği yerlerdeki âlimlerden ilim tahsil eden İbn-i Betta; Şam'da Ali bin Ya'kûb bin İbrâhîm bin Ebi'l-Akab, Ebû İshâk İbrâhîm Sofi, Ebû Bekr Ahmed Saffâr, Irak'ta; Begâvî, Ebû Muhammed bin Sa'îd, Ebû Abdullah, Ebû Ubeyd, Abdülazîz bin Ca'fer Harezmî, Ebû Zer İbn-i Bagandî, İsmail Verrâk, Ebû Ca'fer Nu'mânî, Ebû Tâlib Ahmed bin Nasr, Muhammed bin Ahmed Ukberî ve daha birçok âlimden ilim öğrenip hadîs-i şerîf rivâyet etti. İlim tahsili için çıktığı seyahatten dönüşünde, evine kapanıp kırk yıl dışarı çıkmadı. Yalnız, Ramazan ve Kurban bayramlarında dostlarını ziyârete giderdi. Hadîs, fıkıh ve kelâm ilimlerinde meşhûr oldu. Diğer ilimlerde de âlim idi. Günâhlardan çok sakınır, gündüzleri oruç tutar, geceleri namaz kılardı. Çok cömert olup, edebi pek fazla idi. Huzûrunda bulunanlar edebsizlik yapmaktan çok çekinirlerdi. Çok heybetliydi. Duâsının kabûl olduğu meşhûrdu. Evine kapandığı kırk yıl boyunca, vaktini yalnız ibâdet etmek ve ilim öğrenmekle geçirdi. Daha sonra halka nasîhat edip talebe yetiştirmeye başladı. Öğrendiği ilmi öğretmek ve Allahü teâlânın rızâsını kazanmak için çalıştı, insanlar onu çok severdi. Bu yüzden zamanında Hanbelî mezhebine rağbet daha fazla oldu.

İbn-i Betta Ukberî'den birçok âlim ilim öğrenip hadîs-i şerîf rivâyet etti. Ebû Nuaym Ahmed bin Abdullah bin Ahmed bin İshâk, Ebü'l-Kâsım Ubeydullah bin Ahmed Ezherî, Ebû Muhammed Hasen bin Ali Cevherî, Ebü'l-Feth Abdülmelik bin Ömer, Muhammed bin Ebi'l-Fevâris, Ebû Ali bin Şihâb Ukberî, Abdülazîz bin Ali Eccî ve daha pekçok âlim, ondan ilim öğrenenler arasındaydı.

Yüzden fazla kitap yazan İbn-i Betta'nın eserlerinden ba'zıları; Menâsik, Sünen, İbâne an şerîat-il-fırkat-in-nâciye, Münâcibet-ül-fark-il-mezmûme, Zemm-ül-gınâ' ve'l-istimâ' ileyh'dir.

Ebû Muhammed Cevherî, kardeşi Ebû Abdullah'tan naklen şöyle anlatır: Peygamber efendimizi (aleyhisselâm) rü'yâda gördüm. "Yâ Resûlallah! Senin yolunu kimden öğreneyim?" diye sordum. Bana "İbn-i Betta, İbn-i Betta, İbn-i Betta!" diye cevap verdiler. Ukbara'ya gitmek için Bağdâd'dan yola çıktım. Bir Cum'a günü oraya vardım. İbn-i Betta ile câmide Cum'a namazında görüşürüm diye düşündüm. Düşündüğüm gibi, onunla câmide karşılaştım. Beni görünce "Sadaka Resûlullah" (Allahın Resûlü (aleyhisselâm) doğru söyledi) buyurdu.

Rivâyet ettiği hadîs-i şerîflerde, Resûlullah (aleyhisselâm) şöyle buyurdu: "Kur'ân-ı kerîmi, kendi görüşü ile açıklayan, doğru olsa dahi, hatâ etmiştir."

İbn-i Betta'nın rivâyet ettiği hadîs-i şerîflerde Resûlullah (aleyhisselâm) şöyle buyurdu: "İlim talebetmek (öğrenmek) her müslümana farzdır."

"Kim enbiyâya söverse öldürülür. Kim Eshâbıma söverse değnek vurulur."

"Allahü teâlâ, bir kuluna iyilik etmek isterse, onu dinde fakîh yapar."

İbn-i Betta'ya "Fakîh kime denir?" diye soruldu. Dünyâda zâhid olup, Peygamberin (aleyhisselâm) sünnetine uyarak O'nun yolunda gidendir" buyurdu.

İbn-i Betta anlatır: İbn-i Mübârek'ten âlimlerin alâmetinin ne olduğu sorulup, "Bir kişinin âlim olduğu nasıl bilinir?" denildi. O da: "Âlim, ilmiyle amel eden, kendi yapmış olduğu amelleri az gören, başkalarının ilmini öğrenmek isteyen, ilmi nerede bulursa orada alandır" buyurdu.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Târîh-i Dımeşk cild-4 Vr. 547 a

2) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 122

3) El-Bidâye ven-nihâye cild-11, sh. 321

4) Tabakât-ı Hanâbile cild-2, sh. 144

5) İzâh-ül-meknûn cild-1, sh. 8

6) Mu’cem-ül-müellifîn cild-6, sh. 245